

В. Й. Кульчицький,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського)

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ГРОМАДЯНИНА

У статті розглянуто проблему формування особистості громадянина української держави; висвітлено особливу роль національного виховання в становленні особи як громадянина; зосереджено увагу на засобах національного виховання в процесі формування особи як громадянина незалежної демократичної держави; окреслено мету та зміст національного виховання в процесі формування молодої людини як особистості. Зроблено висновок, що стрижнем усієї системи виховання в Україні є національна ідея, яка відіграє роль об'єднуючого, консолідуючого фактора у суспільному розвитку, спрямованого на вироблення життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави.

Сучасна педагогічна наука безперервно повинна еволюціонувати, набувати все глибшого національного змісту і характеру, творчо використовуючи кращі досягнення інших народів. Молоді потрібно оволодіти не лише системою наукових знань, а, насамперед, цілісною національною культурою, духовністю, не виключаючи вищі здобутки культури, духовності цивілізованих народів.

Національне виховання є основою культурно-історичного розвитку нації, а відповідно й особистості. Ставши одним із чинників духовного життя народу, виховання пішло у кожного народу своїм особливим шляхом, і тепер кожен європейський народ має свою окрему систему. Цю саму думку слідом за К. Ушинським повторюють М. Бердяєв, Д. Донцов, сучасні науковці М. Стельмакович, Ю. Руденко, Б. Червак та ін. Держава покликана стати гарантом у вихованні, освітньому процесі. Так само, як нація без своєї держави є недовершеною нацією, так і держава не може бути високорозвиненою, якщо вона безнаціональна. Адже держава – витвір нації. "Національне виховання забезпечує кожній нації найширшу демократизацію освіти, коли його творчі сили не будуть покалічені, а навпаки, дадуть оригінальні самобутні скарби задля вселюдського поступу: воно через пошану до свого народу виховує в дітях пошану до других народів і тим приведе нас не до вузького відокремлення, а до широкого єднання й світового порозуміння між народними і національними спільнотами" [1: 167].

Особистість, як відомо, формується в умовах конкретно-історичного існування людини, в діяльності (трудовій, навчальній тощо) провідну роль у процесах формування особистості відіграють навчання і виховання, що здійснюються переважно в групах і колективах. Тому **метою нашої наукової статті** є висвітлення ролі національного виховання у становленні особистості як громадянина.

Національне виховання – формування гармонійно розвиненої, високоосвіченої, соціально активної та національно свідомої людини, наділеної глибокою громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально-творчими й духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, працьовитістю, підприємливістю та ініціативністю.

Педагоги повинні усвідомлювати, що в процесі виховання кожної молодої людини мають застосовуватися численні вітчизняні пізнавально-виховні традиції. Ідеї і засоби міфології прадавніх українців, трипільської культури, духовності язичницької епохи, вищі досягнення культури України-Русі, козацько-лицарської доби, багатющий потенціал фольклору, інших народних мистецтв, класичної професійної культури рідного народу, його наукових здобутків – такі цінності підростаючі покоління мають, насамперед, засвоювати в процесі навчання і виховання.

Національне виховання – це виховання, яке здійснює все суспільство загалом: сім'я, навчальні заклади, формальні і неформальні об'єднання, громадські організації, засоби масової інформації, заклади культури, релігійні об'єднання та ін. Найвагомішою складовою національного виховання є виховання, яке здійснюється державними установами, інститутами тощо. Але останнє є вужчим, поодиноким стосовно національного, що діє поза межами державного і має значно ширший діапазон впливу на процес соціалізації особистості. В умовах перехідного періоду центр ваги у формуванні всебічно розвиненої особистості переміщується на виховання громадянськості як системно-утворювальної характеристики громадянина незалежної України. Установка на виховання активного в діях та вчинках громадянина сприятиме розвитку фізичного, психічного, соціального й духовного потенціалів індивідуальності вихованця, а самореалізація, самоствердження в громадській, трудовій, художній та інших видах діяльності – всебічному формуванню його особистості. Одне з центральних завдань виховання – допомогти людині зробити моральний вибір. Основою для моральної поведінки є три фундаментальні доброчинності: довіра, надія, вдячність. Будучи закладеними в природі людини, вони складають, за словами німецького філософа й педагога О. Больнова, ядро тієї системи доброчинностей, яка повинна формуватися вихованням.

Національне виховання – це історично зумовлена і створена самим народом сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, у процесі якої засвоюється духовна і матеріальна культура нації, формується національна свідомість і досягається духовна єдність поколінь. Національне виховання – це

виховання підростаючого покоління у душі українського виховного ідеалу на багатівікових традиціях. Воно ґрунтується на засадах родинного виховання, ідей і засобах народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що уособлюють кращі зразки виховної мудрості народу. Національне виховання – цілеспрямований, систематичний, регульований виховний процес, що має на меті утвердження у свідомості нації, народу етнічної, національно-культурної мовної єдності, перетворення національної цінності з ідеалу мислителів і поглядів української інтелігенції в ідейні переконання та норми моральної поведінки всіх членів суспільства. Основні принципи національного виховання – гуманізм, демократизм, народність, єдність родинного і шкільного впливу, природовідповідність, виховання у праці, самодіяльність.

Головна мета національного виховання передбачає формування в молоді громадянської відповідальності, яка припускає добровільний вибір поведінки, що відповідала б певній соціально значущій меті, на здійснення якої спрямовані зусилля держави. Конкретними формами виступають права, політична і моральна відповідальність.

Щоб сформувати в молоді активну життєву позицію, громадянські переконання та ідеали, необхідно, насамперед, навчити їх визначати моральні цінності. Надання емоційної забарвленості, моральної оцінки знанням – пріоритетне завдання педагогічного колективу. Без цих двох аспектів педагогічної діяльності навчально-виховний процес стає однобічним, неодоухотвореним.

Сучасна педагогічна наука переглядає традиційні принципи виховання, переосмислює їх під кутом зору сучасних вимог до національного виховання в Україні. При визначенні принципів виховання, їх характеристики вчені намагаються поєднати традиційні досягнення з новими ідеями в теорії виховання. Так, учені В. Лозова, А. Троцько пропонують як керівництво до дій такі основні принципи виховання: принцип гуманізму виховання; принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей школярів; принцип цілісного підходу до виховання [2: 61-67].

Метою суспільства стає духовне вдосконалення особистості, на що акцентується увага в державних нормативних документах та актах. Зокрема, Закон України "Про вищу освіту" передбачає створення таких умов навчання та виховання, які б забезпечували "можливість інтелектуального, морального, духовного, естетичного і фізичного розвитку особи, що сприяє формуванню знаючої, вмілої та вихованої особистості" [3: 40-93].

Русійними силами процесу виховання, як зазначає Л. Коптовець, є внутрішні суперечності та намагання позбутися їх. Серед них варто виділяти ситуативні та загальні, природні та нав'язані кимось ускладнення у процесі виховання та самовиховання.

На думку вчених (А. Нісімчук, О. Падалка, І. Смолюк, Т. Шпак) основними закономірностями виховної роботи є: обумовленість виховання суспільними потребами та умовами життя; взаємозалежність виховання, навчання, освіти та розвитку особистості; залежність виховання від вікових та індивідуальних особливостей молоді людини [2: 61-67].

Наука доводить, що справжнє виховання є глибоко національним за своєю сутністю, змістом, характером. "Національне виховання, – писала С. Русова, – забезпечує кожній нації найширшу демократизацію освіти, коли її творчі сили не будуть покалічені, а значить, дадуть нові оригінальні, самобутні скарби задля вселюдного поступу: воно через пошану до свого народу виховує в дітях пошану до інших народів..." [1: 293].

Національне виховання – це історично обумовлена і створена самим народом система ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованої на організацію життєдіяльності молоді, виховання її у душі природно-історичного розвитку матеріальної і духовної культури нації. Система виховання ґрунтується на ідеях національного світогляду, філософії, ідеології, а не на ідеях якогось учення чи якоїсь партії, громадсько-політичної організації. Національна система виховання ґрунтується на засадах родинного виховання, народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що ввібрали в себе надбання національної виховної мудрості. Вона охоплює ідейне багатство народу, його морально-естетичні цінності, трансформовані в засобах народної педагогіки, народознавства, принципах, формах і методах організації виховного впливу на молодь (теоретичний аспект), а також постійну і систематичну виховну діяльність сім'ї, державних і громадських навчально-виховних закладів, осередків (практичний аспект).

Національне виховання ґрунтується на таких фундаментальних принципах, як природовідповідність, народність, етнізація виховання, гуманізм, демократизм, зв'язок виховання з життям, трудовою діяльністю народу, реалізація народознавчого, людинознавчого й особистісного підходів у процесі навчання і виховання [4: 384].

Саме у творчій спадщині Ю. Федьковича важливою є ідея народності. У статті "Про школу і шкільні підручники" він зазначав, що головний критерій народності – народна мова, народні звичаї, народна поезія. Він був переконаний, що в навчанні варто використовувати методи, які розвивають і збагачують дітей. На його думку, методи навчання мають забезпечити самостійність "бачити, думати, говорити". Виходячи з цього, у своєму "Букварі для селянських дітей на Буковині" він умістив тексти, які сприяли пробудженню в них допитливості та формуванню високих моральних якостей [5: 21].

Національне виховання є конкретно-історичним виявом загальнолюдського гуманістичного і демократичного виховання. Таке виховання забезпечує етнізацію дітей як необхідний і невід'ємний

складник їх соціалізації. Національне виховання духовно відтворює в дітях народ, увічне в підростаючих поколіннях як специфічне, самобутнє, що є в кожній нації, так і загальнолюдське, спільне для всіх націй.

"Все, що йде поза рами нації, – застерігав І. Франко у праці "Поза межами можливого", – се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої змагання до панування однієї нації над другою, або хворобливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими "вселюдськими" фразами прикривати своє духовне відчуження від рідної нації" [6: 17].

На кожному етапі свого розвитку українське національне виховання вбирало кращі здобутки світової культури, акумульовані в народних традиціях і звичаях, що стверджують добро, любов, красу, справедливість в усіх сферах життя. Правильно організоване національне виховання формує повноцінну особистість, індивідуальність, яка цінує свою національну й особисту гідність, совість і честь. Так формується національний характер.

Велику увагу формуванню національного характеру приділяв Г. Сковорода. Проблемам виховання присвячено його притчі "Благодарний Еродій", "Убогий Жайворонок", "Байки Харківські". Вихідними і визначальними в системі педагогічних поглядів Г. Сковороди є ідеї демократизму, гуманізму, народності та патріотизму. Ідеал людяності – мета всього його життя, а також і мета виховання. Будучи прихильником принципу народності у вихованні, він обстоював думку, що воно має відповідати інтересам народу, жити з народних джерел і зберігатися в житті кожного народу, висміював плазування перед усім іноземним. На його думку, мета виховання – підготовка вільної людини, гармонійно розвиненої, щасливої, корисної для суспільства, людини, здатної жити і боротися. Провідне місце у всебічному розвитку відводив розумовій освіті, яка допомагає людині пізнати себе, навколишній світ, суть щастя. Особливу роль у всебічному розвитку особистості Г. Сковорода відводив формуванню її моральних якостей, зокрема таких, як любов до вітчизни і праці, людяність, дружба, правдивість, чесність, скромність, сила волі, почуття людської гідності [7: 182].

В Україні, як і в інших країнах світу історично склалася система виховання, що ґрунтувалася на національних рисах і самобутності українського народу, але тривалий час вона нехтувалася і заборонялася. Сьогодні поступово відроджується національна система виховання, яка враховує такі особливості сьогодення, як перехід України до ринкових відносин, відродження всіх сфер життя українського суспільства і процес розбудови незалежної держави. В її основі – український виховний ідеал.

Головна мета національного виховання на сучасному етапі – передання молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду й на основі цього формування особистісних рис громадянина України (національної самосвідомості, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, фізичної, екологічної культури), розвиток індивідуальних здібностей і талантів.

"Перебудова життя, – пише О. Вишневецький, – а в царині освіти – навчально-виховного процесу – це, передусім, перехід до віри в інші ідеали, а відтак і до життя, зорієнтованого на них. Ідеал – це вічний, досконалий, але недосяжний взірєць. Він є стимулом для особистої і громадянської діяльності, він живить наше буття, зміцнює моральні устої, підтримує сумління. Сила ідеалу – нездоланна, а тому "ідеалісти" легко переносять труднощі буденного життя" [8: 3-13].

Ідеал національного виховання найглибше розкрито у працях українського педагога Г. Ващенка ("Виховний ідеал", "Виховна роль мистецтва", "Тіловиховання як засіб виховання волі й характеру"). В основі ідеалу національного виховання, яким його бачить автор, – загальнолюдські та національні цінності, що є духовним надбанням народу. До загальнолюдських цінностей належить моральний закон творення добра та боротьби зі злом, пошук правди, справедливості, сповідування ідеалів любові та краси. Водночас людина народжується і живе в конкретному національному середовищі, що вирізняється з-поміж інших мовою, культурою, звичаями. Саме звідси, з походження людини, починається усвідомлення особливостей свого народу, нації, етносу. Отже, на думку Г. Ващенка, ідеал національного виховання ґрунтується на двох головних цілях: служіння Богові та своїй нації. Бог – це абсолютна Правда, Любов, Справедливість, Краса. Нація – реальна земна спільнота, в житті якої повинні реалізуватися абсолютні загальнолюдські цінності. У педагогічному значенні виховний ідеал – людина, яка служить Богові й Україні. Така орієнтація зумовлює категоричне протиставлення Г. Ващенком українського національного виховання, з одного боку, більшовицькій моделі, що ґрунтується на матеріалізмі й атеїзмі, а з іншого – націонал-соціалістичній ідеології фашизму з її культом сили і зневаги до людини.

Г. Ващенко вважав, що ідеал не може бути постійним, він має вдосконалюватися. "Розв'язуючи питання про цілі виховання сучасної української молоді, ми мусимо рахуватися не лише з нашими традиціями, а й з тими завданнями, що ставить перед нами сучасне і майбутнє, а також прийняти до уваги психічні властивості нашого народу як позитивні, так і негативні. Перші треба розвивати, другі усувати або принаймні ослаблювати" [9: 76].

"Потреба спрямування змісту національного виховання (ефекції) у русло українознавства, – вважає М. Стельмахович, – диктується низкою вагомих мотивів. По-перше, нагальною потребою відродження й розвитку української педагогічної культури в Україні. По-друге, тим, що саме українознавство стало нині державною політикою і філософією, науковою системою, що визначає основи освіти, культури, мистецтва, навчання й виховання. По-третє, українознавча едукція орієнтується на здійснення

національного виховання через освіту" [10: 314]. Термін "едакація" у класичній педагогіці втілює в собі найголовнішу функцію основної школи – олюднення знань, недопущення національного невігластва.

Українська система виховання переконує підрастаючі покоління в тому, що наш народ здавна будував правове суспільство, однак насильство (шляхом війни, агресії, загарбання території України, знищення її духовності) було першопричиною гальмування і руйнування народної високоморальної правової держави.

Зокрема, І. Котляревський мету виховання вбачав у підготовці корисних батьківщині та народові громадян, високоосвічених патріотів. Прихильник гармонійного і всебічного виховання підрастаючого покоління, він пропагував гуманні його методи, надаючи перевагу розповіді, бесіді, роз'ясненню, особистому прикладу та авторитетові педагогів. Особливу увагу звертав на роль батьків у вихованні дітей, відповідальність за їх майбутнє. І. Котляревський в "Енеїді" різко засудив батьків, які недбало виконують свої родинні обов'язки [11: 57].

Народна правосвідомість завжди утверджувала право на свободу, землю, власність, працю, вільне господарювання, житло тощо. В останні століття і десятиліття народна правотворчість, правосвідомість значно ослабла. Загрозливих масштабів набули скептицизм, цинізм, лицемірство, двоєдушність щодо законів та їх дотримання. Народну правосвідомість відроджує національна система виховання, яка є надійною запорукою будівництва суверенної української правової держави.

В умовах політичного і наукового плюралізму не може бути монополії в духовному житті народу якоїсь однієї ідеології, ідейної платформи певної партії. Справа в тому, що кожна нація (етнос) має свою, історично обумовлену ідеологію, яка своїм корінням сягає сивої давнини і ідеями якої пройняті, "зцементовані" всі сфери життєдіяльності народу [12: 272].

В. Сухомлинський особливу увагу приділяє школі як осередку культури. Проте цю роль, на його думку, вона може виконати лише за умови, що в її діяльності пануватимуть чотири культури: Батьківщини, Людини, Матері й рідного Слова. Головною метою, якої має прагнути виховання, є всебічний розвиток особистості. Його можна досягти залученням її до різних видів діяльності, постійним і планомірним формуванням пізнавальних здібностей. Важливим аспектом педагогічної спадщини В. Сухомлинського є її гуманізм. Виховання гуманізму й людяності повинно стати одним із завдань діяльності школи і вчителя. Вони мають виявлятися в таких якостях і рисах особистості, як талант доброти, потреба в служінні людям – радість самовіддачі [13: 138].

Національна ідеологія – це ідейне багатство нації, система філософських, політичних, правових, економічних, моральних, естетичних та релігійних ідей, поглядів, принципів, ідеалів, які відображають інтереси, прагнення, потреби нації, суверенність її державності.

Протягом століть українська нація виробила власну, глибоко гуманістичну ідеологію. Ця скарбниця народних ідей постійно поглиблювалася, відображаючи нові явища, потреби національно-культурного життя народу. Національна ідеологія захищає інтереси людини праці, право кожної особистості на повну свободу мислення і волевиявлення, ідеологія українського народу обґрунтовує як найвищі цінності повний суверенітет як окремої особистості, так і державного, політичного, економічного і духовного життя України. У період розбудови держави ідеологія народу виконує функції ідеології національного відродження, побудови правової держави на засадах народної совісті, правди, справедливості, гідності, гуманізму і демократизму.

Українська система виховання має свій, історично обумовлений ідеал людини-українця. У багатьох історико-культурних пам'ятках, фольклорі, художніх творах класиків, у практичній діяльності наш народ виплекав і опоестизував ідеал людини-землероба, хлібороба, селянина-трударя, господаря-власника землі, яка належала дідам і прадідам. Коли чужоземні загарбники позбавляли українського селянина-хлібороба свободи, права працювати на власній землі, пригнічували його, народ оспівував ідеал людини-козака, гайдамаки, бунтаря, стрільця, повстанця.

Таким чином, стрижнем усієї системи виховання в Україні є національна ідея, яка відіграє роль об'єднуючого, консолідуючого фактора у суспільному розвитку, спрямованого на вироблення життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави. Національний характер виховання полягає у формуванні молодого людини як громадянина України, незалежно від її етнічної приналежності.

Інтегруючою основою національної системи виховання є спільність історико-географічного походження, мови, культури і традицій, усвідомлення своєї приналежності до українського суспільства. Кожен з цих чинників визначає єдність поколінь сучасних, минулих і майбутніх, сприяє формуванню громадянина-патріота. Науково обґрунтоване, належним чином організоване виховання відображає духовний поступ народу, процес збереження й збагачення його культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Русова С. Націоналізація школи / С. Русова // Вибрані педагогічні твори. – К. : Освіта, 1996. – 410 с.
2. Вільга І. Врахування сталих індивідуальних рис особистості як аспект гуманізації навчання і виховання / І. Вільга // Педагогіка і психологія. – 1998. – № 2. – С. 61–67.
3. Закон України "Про вищу освіту" // Освіта в Україні. Нормативна база. – К. : КНТ, 2006. – С. 40–93.
4. Волкова Н. Педагогіка : [посібн. для студ. вищ. навч. закладів] / Н. Волкова. – К. : Академія, 2002. – 576 с.
5. Мізюн Г. Співець народних сподівань / Г. Мізюн. – Чернівці, 1959. – 167 с.

6. Астаф'єв А. Трансформація суспільно-політичних поглядів Івана Франка / А. Астаф'єв // Молода нація. – 1996. – № 4. – 17 с.
7. Редько М. Світогляд Г. С. Сковороди / М. Редько. – Львів : Вид-во Львівського університету, 1967. – 215 с.
8. Вишневецький О. Людиноцентризм як педагогічна проблема на тлі сучасних цивілізаційних процесів / О. Вишневецький // Педагогічна думка. – 2008. – № 4. – С. 3–13.
9. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава : Ред. газета, 1994. – 191 с.
10. Любар О. Історія української школи і педагогіки : [навчальний посібник] / Любар О., Стельмахович М., Федоренко Д. – К. : Т-во "Знання", КОО, 2003. – 450 с.
11. Єфремов С. Історія українського письменства / С. Єфремов – Л. : Фаміна, 1995. – 326 с.
12. Галузинський В. Педагогіка : теорія та історія : [навч. посібник] / В. Галузинський, М. Євтух. – К. : Вища шк., 1995. – 483 с.
13. Фіцула М. Педагогіка : [навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти] / М. Фіцула – К. : Видавничий центр "Академія", 2001. – 528 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Rusova S. Natsionalizatsiia shkoly [School Nationalization] / S. Rusova // Vybrani pedagogichni tvory [Selected Pedagogical Works]. – K. : Osvita, 1996. – 410 s.
2. Vil'ga I. Vrakhuвання stalykh individualnykh rys osobystosti yak aspekt humanizatsii navchannia i vykhovannia [Considering the Person's Stable Individual Traits of Character as an Aspect of Education and Upbringing Humanization] / I. Vil'ga // Pedagogika i psikhologiya [Pedagogy and Psychology], 1998. – № 2. – S. 61–67.
3. Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" [The Law of Ukraine "On Higher Education"] // Osvita v Ukraini. Normatyvna baza [Education in Ukraine. Regulatory Structure]. – K. : KNT, 2006. – S. 40–93.
4. Volkova N. Pedagogika [Pedagogy] : [posibnyk dlia studentiv vyshch. navch. zakladiv] / N. Volkova. – K. : Akademiia, 2002. – 576 s.
5. Miziun G. Spivets' narodnykh spodyvan' [The Singer of The Folk Songs] / G. Miziun. – Chernivtsi, 1959. – 167 s.
6. Astafiev A. Transformatsiia suspil'no-politychnykh pogliadiv Ivana Franka [Ivan Franko's Social-Political Views Transformation] / A. Astafiev // Moloda natsiia. – 1996. – № 4. – S. 3–13.
7. Red'ko M. Svtotogliad G. S. Skovorody [G. S. Skovoroda's World View] / M. Red'ko. – L'viv : Vyd-vo L'vivskogo universytetu, 1967. – 215 s.
8. Vyshnevskiy O. Ludynotsentryzm yak pedagogichna problema na tli suchasnykh tsyvilizatsiinykh protsesiv [Human-Centrism as a Pedagogical Problem against the Background of the Modern Civilizational Processes] / O. Vyshnevskiy // Pedagogichna dumka [The Pedagogical Thought]. – 2008. – № 4. – S. 3–13.
9. Vashchenko G. Vykhovnyi ideal / G. Vashchenko. – Poltava : Red. gazeta, 1994. – 191 s.
10. Liubar O. Istoriiia ukrainskoi shkoly i pedagogiky [The History of Ukrainian School and Pedagogics] : [navchal'nyi posibnyk] / O. Liubar, M. Stelmakhovych, D. Fedorenko. – K. : T-vo "Znannia", KOO, 2003. – 450 s.
11. Efremov S. Isroriia ukrains'kogo pys'menstva [The History of Ukrainian Writing] / S. Efremov. – L. : Famina, 1995. – 326 s.
12. Galuzynskiy V. Pedagogika [Pedagogics : Teoriia ta istoriia] : [navch. posibnyk] / V. Galuzynskiy, M. Evtukh. – K. : 1995. – 483 s.
13. Fitsula M. Pedagogika [Pedagogics] : [navchal'nyi posibnyk dlia studentiv vyshchykh pedagogichnykh zakladiv osvity] / M. Fitsula. – K. : Vydavnychiy tsentr "Akademiia", 2001. – 528 s.

Матеріал надійшов до редакції 14.11. 2011 р.

Кульчицький В. И. Роль национального воспитания в формировании личности гражданина.

В статье рассмотрена проблема формирования личности гражданина украинского государства; освещается особенная роль национального воспитания в становлении личности гражданина; сосредоточено внимание на средствах национального воспитания в процессе формирования личности как гражданина независимого демократического государства; очерчиваются цель и содержание национального воспитания в процессе формирования молодого человека как личности. Сделан вывод, что стержнем всей системы воспитания в Украине является национальная идея, которая играет роль объединяющего, консолидирующего фактора в социальном развитии, направленном на создание жизненной позиции человека, становление его как личности, гражданина своего государства.

Kulchytskyi V. I. The Role of the National Education in the Personality's Formation as a Citizen.

The article considers the problem of the personality's formation as the citizen of the Ukrainian society, illuminates the special role of the national education in the socialization as the citizen; draws attention to the means of the national education in the process of the personality's formation as the citizen of the independent democratic state; defines the goal and the content of the national education in the process of the young personality's formation as the individual. It is concluded that the core of the whole educational system in Ukraine is the national idea that plays the role of the uniting, henotic factor in the social development, directed on the creation of the human's life philosophy, socialization as the personality, the citizen of the state.